

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2018 30 stp

Fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning

Hva er fuglekikkernes oppfatning av Varanger som fugledestinasjon?

What is the birders perception of Varanger as a bird destination?

Eli Cora Myrseth

Naturbasert reiseliv

FORORD

For seks år siden var jeg lærer i naturbruk ved en videregående skole på Østlandet. Jeg fikk motivasjon til å ta videreutdanning, og med interesse for naturforvaltning og reiseliv falt valget på master i naturbasert reiseliv. Det har tatt lengre tid enn antatt. Ikke bare fordi det har vært utfordrende å kombinere studie med jobb, men også fordi jeg har flyttet til Varanger i Finnmark hvor jeg har vokst opp, skiftet jobb og skaffet meg et småbruk i løpet av denne tiden. Med denne masteroppgaven avslutter jeg en hektisk periode av livet, og starter på et nytt kapittel «et steinkast» fra fuglene som denne oppgaven handler om.

Jeg vil takke min hovedveileder Stian Stensland og biveileder Hilde Nikoline Hambro Dybsand for god oppfølging, tips og råd og oppmuntringer underveis. De har begge to vært tilgjengelige og ærlige i sine tilbakemeldinger, og dette har vært avgjørende for å komme i mål med dette arbeidet.

Jeg vil også takke mine informanter for å bruke av deres verdifulle tid til å delta i dette studiet, og ikke minst min forståelsesfulle arbeidsgiver.

Denne oppgaven inngår i «Biotour» -et fireårig forskningsprosjekt innen naturbasert reiseliv ved NMBU. Prosjektet har valgt ut Varangerhalvøya som et av forskningsområdene. Prosjektet jobber også med en spørreundersøkelse blant turister i Varanger, men disse resultatene er ikke kjent enda.

Vadsø, 15.12.2018

Eli Cora Myrseth

SAMMENDRAG

Denne oppgaven er en studie av hvorfor fuglekikkere trekker til Varanger og hvilken oppfatning de har av Varanger som fuglekikkerdestinasjon. Videre er fokuset på i hvilken grad tilrettelegging for vilt- og fugleturisme er attraktivt for de som reiser til Varangerhalvøya for å se på fugler.

Det teoretiske grunnlaget i denne oppgaven består av teori om viltturisme og fuglekikking og om Varangerhalvøya som fuglekikkingsdestinasjon.

Det er anvendt kvalitativ metode med semistrukturerte dybdeintervju med 15 informanter. Informantene er tilfeldig utvalgt på de stedene man forventer å finne fuglekikkere. Intervjuene er transkribert og kodet til forskningsspørsmålene. Forskningsspørsmålene er basert på «push and pull» faktorer, der «push-faktor» kan beskrives som faktorer som får personer til å dra hjemmefra, vekk fra rutiner og «hverdagen», og «pull-faktorer» er faktorer som får personer til å dra til et sted - eller produkter/steder som drar folk til seg. I markedsføringsfaget blir disse faktorene brukt som trykk- og trekk kommunikasjon.

Hovedspørsmålet i oppgaven er vektet på pull-faktorer, med spørsmålet: *Hva trekker fugleturistene til Varangerhalvøya*. Resultatene viser at viktige pull- faktorer blant fuglekikkerne på Varangerhalvøya er unik arktisk natur, mange fuglearter og store fuglekolonier. Pull- faktorer er at de ønsker å feriere i et miljø hvor de føler frihet - med et stort handlingsrom for å oppholde seg og bevege seg fritt.

Mange av informantene har vært på organiserte turer med fuglekikking som tema, og flere kommer fra land med mange restriksjoner. I Norge og på Varangerhalvøya kan de oppleve en frihetsfølelse som for dem er unik. De fleste av informantene kunne likevel vurdere å delta på guidet tur, under forutsetning at guiden var kunnskapsrik.

ABSTRACT

This assignment is a study of why birdwatchers go to Varanger and what perception they have of Varanger as a bird-watching destination. Furthermore, the focus is on the extent to which facilitation for wildlife- and bird tourism is attractive for those who travel to Varanger Peninsula to watch birds.

The theoretical basis of this assignment consists of the theory of wildlife tourism and bird fauna and about Varanger Peninsula as a birdwatching destination.

Qualitative methodology has been used with semi- structured depth interviews with informants. The informants are randomly selected at the places you expect to find birdwatchers. The interviews are transcribed and coded for research questions. The research questions are based on push and pull factors, the "push factor" can be described as factors that make people leave home away from routines and "everyday life", and "pull factors" are factors that cause people to go to a place - or products / places that attract people.

The main question in the assignment is based on pull factors, with the question: What pulls the birdwatchers to Varanger Peninsula? The results show that important pull factors among the birdwatchers on Varanger Peninsula are unique arctic nature, many bird species and large bird colonies. Pulling factors are that they want to vacation in an environment where they feel freedom - with a big action room to stay and move wherever you want.

Many of the informants have traveled on organized tours with bird watching as the theme, and some come from countries with many restrictions. In Norway and in the Varanger Peninsula, they can experience a sense of freedom which is unique to them. However, most of the informants could consider attending a guided tour, if the guide was knowledgeable.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag	2
Abstract	3
1.0 Innledning	6
1.1 Oppgavens formål og problemstilling	7
2.0 Teoretisk grunnlag	7
2.1 Viltturisme	7
2.2 Fugleturisme	8
2.3 Reiseliv	8
2.4 Turistenes motivasjon, «push and pull»	10
2.5 Typer av turister	10
3.0 Metode	12
3.1 Studiested Varangerhalvøya	12
3.2 Forskningsmetode	13
3.3 Datainnsamling	15
3.4 Informanter	16
3.5 Gjennomføring av intervjuer	16
3.6 Databearbeiding	17
3.7 Etske vurderinger	17
4.0 Resultater	18
4.1 Beskrivelse av informantene	18
4.2 Hva trekker fuglekikkerne til Varanger?	19
4.3 Hva er viktig for at oppholdet i Varanger skal bli vellykket?	21

4.4	Hva er bra og hva er mindre bra med Varanger som fuglekikkerdestinasjon?	22
5.0	Diskusjon	23
6.0	Konklusjon	27
7.0	Forslag til videre forskning	27
8.0	Referanser	28
	Vedlegg: Spørreundersøkelse	31

1.0 Innledning

Viltturisme, eller Wildlife tourism som er brukt i engelske litteratur, er en form for reiseliv med fokus på dyr og natur. Observasjoner, mating, fotografering og andre opplevelser med ville dyr regnes som viltturisme, og det er økt etterspørsel av interaksjon med sjeldne eller utrydningstruede dyr (Cong 2013). Safari i Afrika er et eksempel på et kjent fenomen innen viltturisme. Fuglekikking er også en form for viltturisme.

I 2015 utarbeidet Innovasjon Norge rapporten «Birding in Norway» for å avdekke fuglekikking som potensial for reiselivet i Norge. Her dukket det opp funn som viste at fuglekikking som hobby hadde et veldig stort omfang, og at fuglekikkerne legger igjen mye penger på overnattinger, mat og drikke og annet utstyr. Videre viste undersøkelsene at Norge kommer på tredje plass over hvilke land i verden fuglekikkerne helst vil reise til.

Varangerhalvøya er Norges største halvøy, og landskapet er svært gammelt (Miljødirektoratet 2018). Varangerhalvøya er også verdens mest tilgjengelige fuglekikkerdestinasjon (Amundsen 2015) og er blant Europas beste fugleområder med spesielle arktiske arter som stellerand, praktærfugl, polarlomvi og lappmeis, og dette markedsføres på deres nettsider om fuglekikking som aktivitet (VisitNorway 2018).

Varangerhalvøya nasjonalpark ble opprettet i 2006. Nasjonalparken med tilliggende verneområder har et totalareal på 2090 km², og dekker store deler av halvøya. Verneformålet omfatter i hovedsak fjellrev og våtmarksfugler, men nasjonalparken skal også ivareta samisk kultur og næringsutnyttelse, og skal kunne brukes til reindrift (Varangerhalvøya nasjonalparkstyre 2018)

I 2014 utførte Varanger nasjonalparkstyre en kartlegging av nasjonalparken i forbindelse med oppstart av en besøksstrategi i verneområdet. Resultatene konkluderte med at samarbeid med aktører innen fugleturisme er viktig for nasjonalparkens formål og strategi med besøksforvaltningen, og at nasjonalparken kan bidra til fuglekikking som produktkonsept (Varangerhalvøya nasjonalparkstyre 2015).

I denne oppgaven er formålet å finne ut hva som trekker fuglekikkere til Varangerhalvøya, med semi-strukturerte dybdeintervjuer som metode. Utvalget av intervjuobjekter, eller informanter som det heretter blir kalt, er basert på de som tilfeldigvis var i området på feltdagene.

1.1 Oppgavens formål og problemstilling

Oppgavens formål er å bidra med informasjon om hva som motiverer fuglekikkere fra hele verden til å reise til Varanger for å se på fugler. Det har vært forsket noe på dette, blant annet er det foretatt en spørreundersøkelse blant turister som har vært i Varanger. I denne oppgaven vil jeg fokusere på fuglekikkerenes oppfatning av Varanger som fuglekikkerdestinasjon, og finne ut hva som er viktig for at oppholdet skal være vellykket. I tillegg har jeg spurt om de ville benytte seg av organiserte tilbud eller guidetjeneste her om det skulle finnes. Oppgaven er basert på dybdeintervju av 15 tilfeldig valgte fuglekikkere på Varangerhalvøya. Denne informasjonen kan være nyttig for reiselivsaktører i området, og som grunnlag for videre forskning.

Oppgavens problemstilling blir følgende:

Hva er Fuglekikkernes oppfatning av Varanger som fugledestinasjon?

Disse delspørsmålene vil benyttes for å konkretisere/svare på problemstillingen:

- Hva trekker fuglekikkerne til Varanger?
- Hva er viktig for at oppholdet i Varanger skal bli vellykket?
- Hva er bra og hva er mindre bra med Varanger som fuglekikkerdestinasjon?

2.0 Teoretisk grunnlag

2.1 Viltturisme

Definisjon på viltturisme (Wildlife tourism) er turisme som er basert på møter med ikke-domestiserte dyr (Ballantyne, Packer, Sutherland 2010) eller ifølge Borges de Lima & Green (2017) å se eller fotografere dyr i deres naturlige habitat eller i zoologisk hage, svømme med, klappe eller mate dyr i ulike settinger, jakte på eller annen aktivitet som involverer ikke-domestiserte dyr – mens man er på reise hjemmefra. Det innebærer også alle former for fuglekikking, nattvandring for å se nattdyr, eller se på reptiler, planter og sopp. Likevel er det mange som mener at det begrepet bør begrenses til å se på dyr fugler i deres naturlige miljø (Borges de Lima & Green, 2017).

Viltturisme kan gi unike muligheter for mennesker til å oppleve å bli en del av naturen, og denne formen for turisme har økt i popularitet de senere år (Ballantyne, Packer, Sutherland 2010). Viltturisme kan også ha positiv innflytelse på mennesker i form av å få økt respekt for natur og miljø, tilegne seg kunnskaper om miljøspørsmål og bærekraftig turisme.

2.2 Fugleturisme

Rundt 7 millioner mennesker reiser internasjonalt hvert år for å se på fugler. I England er det 7,8 millioner mennesker som definerer seg som fuglekikkere (Innovasjon Norge, 2015).

I en undersøkelse i 2002 ble det konkludert med at britiske fuglekikkere var eldre velstående og velutdannede mennesker med god tid. I følge studien er det overveiende pensjonerte overklasse-mennesker over 55 år. I tillegg er det en liten andel par i alderen 20 – 55 år (Curtin 2008).

I en annen undersøkelse i USA i 2008 ble uformell viltturisme sammenlignet med seriøse fuglekikkere. Undersøkelsen viste at det var mange signifikante ulikheter i mellom atferden til de to kategoriene. Seriøse fuglekikkere reiser primært til destinasjoner hvor de finner akkurat de fuglene de er ute etter. Andre aktiviteter som å besøke historiske steder eller shopping har liten betydning, og heller ikke fasiliteter ved overnatting er av særlig betydning. De bruker mange former for informasjon under fuglekikkingen, som kart over området, lister over arter i området, fuglebøker, fugleblader og informasjon fra fuglemiljøer og andre fuglekikkere (James & Skott 2008).

En rapport fra Norge viste også at fuglekikkere forholder seg mye mer til informasjon og anbefalinger fra andre fuglekikkere enn til vanlig turistinformasjon. Denne rapporten konkluderer også med at Norge er en av verdens mest attraktive reisemål for fugleturister (Innovasjon Norge, 2015).

2.3 Reiseliv

Reiseliv er det livet man lever når man ikke er hjemme eller på jobb (Kamfjord 2011 s. 34). Reiseliv er et samfunnsfenomen, og det blir stadig lettere å forflytte seg over hele kloden med kortere reisetid og mer tilrettelegging for turister. Selve begrepet reiseliv er ganske vidt, mens

begrepet turist og turisme er definert til å menes ferie- og fritidsreise. Reiselivsproduktet kan beskrives gjennom to dimensjoner, geografi og tema. Enhver reiselivsbedrift inngår i en områdemessig sammenheng og en geografisk sammenheng. For turistene kan det være området og den geografiske dimensjonen som er viktig, i andre tilfeller kan det være tema som er avgjørende. Som destinasjon er det ofte en kombinasjon mellom geografi og aktivitet som er utslagsgivende om turister velger å komme, men i profileringen av produktet (stedet) er det viktig å se hva som er unikt med stedet (Kamfjord 2011 s. 44-45).

Et begrep som er brukt av Kamfjord (2011) er «reiselivets paradoks». Dette innebærer at pengeverdien av opplevelser ikke harmonerer med verdien av hva turistene legger igjen fordi opplevelsen ikke koster penger. Dersom turistene kommer til et sted på grunn av spesiell natur eller naturopplevelser, vil det paradoksale være at opplevelsestilbudet er basert på fellesgoder, mens pengestrømmen fra de besøkende ikke går til de godene som benyttes (Kamfjord 2011 s. 48).

I Norge har reiselivet opplevd en sterk vekst de siste årene. Fra 2005 til 2017 har antall kommersielle gjestedøgn økt med 27 %, og nordmenn står for 70 % av det totale turistkonsumet (Stensland 2018). Det har de senere år vært sterke politiske signaler på satsing på naturbasert reiseliv gjennom stortingsmeldingene Friluftsmeldingen (Meld. St. 18 (2015-2016)), Reiselivsmeldinga (Meld. St. 19 (2016-2017)), Landbrukets reiselivsstrategi (Landbruks- og matdepartementet, 2017). Naturopplevelser og bærekraftig vekst står sentralt, og det åpnes for økt næringsutvikling og forvaltningsinnsats i verneområdene (Finansdepartementets «fjelltekst» 2003) (Stensland 2018).

Varangerhalvøya nasjonalpark var utpekt av Miljødepartementet som en av fire nasjonalparker til å gjennomføre pilotprosjekter i besøksforvaltningsstrategi i nasjonalparken. Definisjonen på besøksforvaltning var

«å legge til rette for og styre bruken i en nasjonalpark slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas».

En av strategiene er å eksponere verneområder som tåler full effekt, mot å skjerme mer sårbare områder med merking, informasjon og tilrettelegging. I forbindelse med besøksstrategien ble det utført en kartlegging av reiselivet på Varangerhalvøya i 2014. Det var da 80 reiselivsbedrifter på Varangerhalvøya, og de fleste relativt små. 15-20 bedrifter hadde

tilbud om utendørs aktiviteter og det ble anslått at 5-7 av disse tilbydde opplevelser knyttet til fugleturisme. Kun to reiselivsbedrifter bruker Varanger nasjonalpark i bedriftens markedsføring. Brukerundersøkelsen i Varanger nasjonalpark sommeren 2014 viste at den viktigste aktiviteten i nasjonalparken var fotturer, mens 14 % hadde fuglekikking som viktigste aktivitet. Undersøkelsen viste også at noe under halvparten ønsket tilrettelegging som skilting og stimerking og stokklegging i våte parti.

2.4 Turistenes motivasjon, «push and pull»

Motivasjon blir forklart med psykiske og biologiske behov og ønsker, inkludert direkte og indirekte behov som påvirker menneskers oppførsel og valg (Yoon & Uysal 2005). Innen reiseliv er det forsket mye på fenomenet motivasjon og relaterte karakteristikk, og etablerte begreper innen reiselivsforskningen er «push and pull» faktorer. Disse indikerer hvorvidt menneskers motivasjon er basert på krefter som «dytter» eller «drar» dem til reisemålet, og kan defineres som indre følelsesmessig motivasjon (push) og ytre kognitiv motivasjon (pull). Indre motivasjon kan være følelser, driv og instinkter. Å søke autentiske opplevelser, reise fra en rutinepreget hverdag, besøke familie og venner eller reise som har med helse å gjøre, er eksempler på indre motiverte handlinger, mens ytre motivasjon er relatert til ønske om å besøke et bestemt sted eller søke spesielle opplevelser basert på kognitiv tenkning (Yoon & Uysal 2005, Cromton 1979). Eksempler på pull-faktorer kan være å besøke en annen kultur, dra på shopping, søke organiserte aktiviteter eller reise på budsjett, alternativt dyre hotell eller restauranter (Yoon & Uysal 2005, Cromton 1979).

Jeg ønsket å finne ut hva som trakk fuglekikkerne («pull»-faktorer) til Varanger, men også om det var «push»-faktorer.

2.5 Typer av turister

Da begrepet turist dukket opp, var det synonymt med reisende (traveller på engelsk) (Sharpley 2008). Ordet oppsto fra det engelske «touring» som på google translate ikke har noe norsk oversettelse (translate.google.no, lest 12.12.2018). De tidligste reisende er ofte forestilt som pilgrimmer på reise til Jerusalem eller Mecca, og det er anerkjent å sammenligne dagens

turister med moderne versjoner av religiøse kall (Bulbeck 2005) I første halvdel av det nittende århundre ble det etter hvert forskjell i begrepene turist og reisende, eller turisme og reise. Turistene, i motsetning til reisende ble assosiert med masseturisme og med en annen mentalitet enn «de reisende» som var mer ekte og genuin (Sharpley 2008).

I følge Sharpley (2008) var Erik Cohen (1972) den første til å foreslå en teori om kategorier, eller typer av turister. Cohen utviklet sin typologi på turister basert på deres forhold til organisert turisme, og på forholdet deres til destinasjonen. Han mente også at det er en grunnleggende forutsetning at alle turister, selv de som søker ekstreme opplevelser, ikke er i stand til å unnsnippe helt fra innflytelsen fra deres hjemmemiljø (Sharpley 2008).

I en studie fra Canada i 1994 ble fugleturister delt inn i fire distinkte typer: den uformelle, nybegynneren, mellomliggeren (engelsk = Intermediates) og den avanserte. I en senere studie i USA i 1997 ble det identifisert tre kategorier av viltturister (Wildlife Wachters). Disse kategoriene var nybegynneren, mellomsjiktet og spesialisten. Denne inndelingen ble utarbeidet etter kriterier som bruk av spesialutstyr, frekvensen av turer for å se på dyr, deltagelse på organiserte dyretakseringer og egne studier hvor det ble tatt notater (James & Scott 2008).

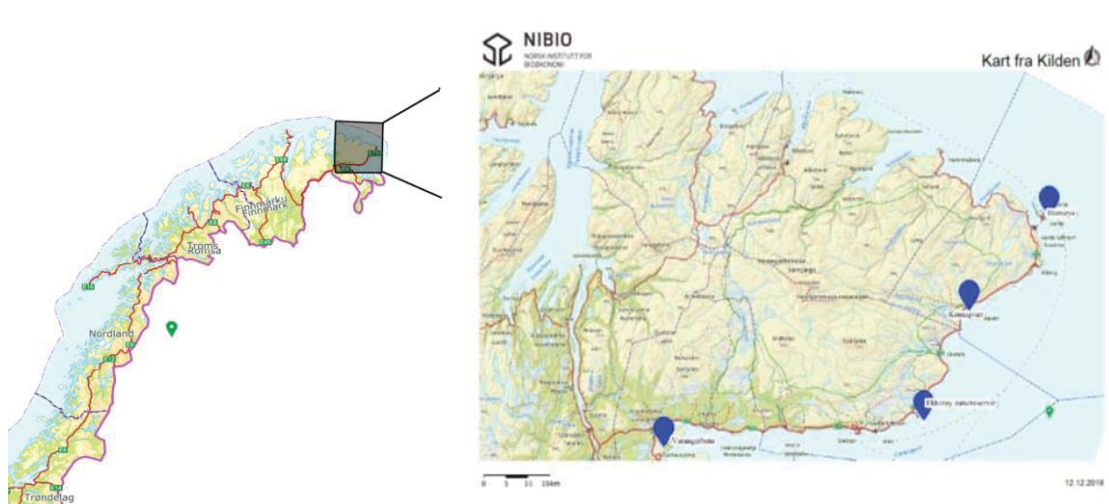
Cohen delte turistene i fire kategorier; a) Den organiserte masseturisten. Dette er turister som reiser på pakketurer, bor på hotell med air-condision og tar helst ingen egne valg under reisen. b) Den individuelle masseturisten. Denne turisten reiser også på organiserte turer, men kan ta noen egne valg og kontroll over reisen. c) Utforskeren. Dette er en uavhengig turist, som unngår steder med masseturisme, og setter sammen reisen sin selv. Denne turisten kan gjerne sove på sovesal, men han/hun må vite at billetten hjem er trygg. d) Driften (The drifter på engelsk). Dette er motsatsen til pakketur- turisten. Driften vil helst leve og bo autentisk sammen med lokalbefolkningen på reisemålet, og all kontakt med reiseselskap unngås. Smith (1989) legger til flere turisttyper. Eliteturistene «har vært nesten overalt», deltar i uvanlige aktiviteter som stort sett er organiserte og veldig dyre. Til sist er Charterturistene som har blitt veldig vanlig, hvor de følger pakketurer som ulike selskap har satt sammen med innleide fly og hotell.

De to første turistkategoriene blir, ifølge Sharpley (2008) brukere eller kunder av turistindustrien. De andre to kategoriene, Utforskeren og driften, er ofte veivisere for turistindustrien.

3.0 Metode

3.1 Studiested Varangerhalvøya

Varangerhalvøya er den letteste tilgjengelige destinasjonen i verden for å studere arktiske fugler (Amundsen 2015). I Varanger kan man oppleve taiga, tundra og arktisk kystlinje innen en dags kjøretur. Fuglekikkere, ornitologer og naturinteresserte kan oppleve et rikt fugleliv og imponerende landskap. Den store variasjonen av unike fuglearter har gjort Varanger til en av Europas beste fugledestinasjoner (Amundsen 2015).

Fig 1: Varangerhalvøya med fuglekikkerdestinasjonene Hornøya, Komagvær, Ekkerøy og Varangerbotn

Ekkerøy er en halvøy i Vadsø kommune, ca. 15 km øst for Vadsø by. Ekkerøya naturreservat ble etablert på Ekkerøy i 1983 for å bevare et viktig fuglefjell med tilhørende plantesamfunn (lovdata 2018) hvor det hekker 20.000 krykkjepar (Günther & Frantzen 2016)

Krykkja er rødlistet i kategori EN (sterkt truet) (artsdatabanken, 2015). Det finnes flere sjeldne fuglearter som søker i ly på begge sider av Ekkerøy, avhengig av vær og vindretning, som islom, gulnebbblom, havelle, ærfugl (Günther, 2015, Frantzen 2016)

Det er ulike fugler å se til ulike årstider. De mest spektakulære fuglene er de tre artene ærfugl, stellerand og praktærfugl som overvintrer i Varanger (Günther 2011). I et prosjekt i 2001 ble

stellerand i Vadsø ringmerket. Disse ble funnet igjen på hekkeplasser i hovedsak på Novaja Zemlja i Russland, men noen så langt nord som Taymyrhalvøya, 2500 km fra Varanger. Populasjonen av stellerand har gått tilbake både i Varanger og i Baltikum. I 1995 ble det talt 13.000 stellerand i Varangerfjorden og i 2010 var antallet 3-4000. (Bustnes og Systad 2012) I mars kommer også fuglene tilbake til fuglefjellene. I april kommer snøspurv i store flokker, og i mai kan man oppleve et mylder av arter i store antall. Hekkesesongen til samtlige arter er i gang. Mange sjeldne nordlige arter kan sees i Varanger nå, som polarjo, havhest, havsule, polarlomvi, lunde, gulnebbblom, lappsanger, polarsnipe. I juni er fuglene i full aktivitet med ungepass og føring, og på Ekkerøy kan man se at krykkja flyr i skytteltrafikk mellom ungene og havet. I juli kan man se både store unger som er klare for å forlate redet, og mindre unger som er klekket senere. I slutten av juli og august begynner krykkjene og svømmesnipe å flokke seg for migrasjon. I september og oktober reiser de siste trekkfuglene (lappspurv, fjellerke, bergirisk mfl.). I november og desember sees standfugler som måkefugler og svømmesnipe og tusenvis av ærfugl og andre andefugler befolker fjorden i mørketiden (Amundsen 2015). Solen er borte fra midten av desember til midten av februar. Det er midnattssol fra midten av mai til midten av juli.

Varangerhalvøya nasjonalparkstyre har sammen med Statens naturoppsyn og Bioforsk laget en 4,5 kilometer lang fuglesti i Komagdalen. De har satt opp plakater langs stien og gitt ut en folder med kart over området og bilder av de fuglene man kan observere. Disse fuglene er sjeldne i europeisk sammenheng, men vanlig i Finnmark. Eksempler er jaktfalk, fjelljo og Lappiplerke. Folderen har også QR-koder som kan scannes slik at låtene til de aktuelle fugleartene kan lastes ned. Stien starter 7 kilometer fra E75 og bygda Komagvær, og mesteparten av stien går inne i nasjonalparken (Varangerhalvøya nasjonalparkstyre)

3.2 Forskningsmetode

Det er vanlig å dele opp forskningsmetoder i kvantitativ og kvalitativ metode. Hvis man ønsker å kartlegge folks ferievaner, kan dette gjøres ved å dele ut spørreskjema til et utvalg av befolkningen eller en gruppe mennesker. Deretter kan man telle hvor mange som har krysset av på de ulike spørsmålene. Dersom det også er spurt om kjønn, alder, yrke m.m. kan man i tillegg kartlegge hvilke grupper som har ulike ferievaner. Spørreundersøkelser er en metode med kvantitativ tilnærming (Johannesen, Tufte og Christoffersen 2010). Ved kvantitativ

metode vil forskeren samle inn data som beskrives med tall og tabeller og man er opptatt av å telle opp fenomener.

Alternativet til spørreundersøkelser, kan være å se nærmere på et begrenset antall mennesker, og vi vil da få et mer detaljert mønster og nyansert bilde av hva folk mener om de fenomener man undersøker. Dette betegnes som kvalitativ metode (Johannesen, Tufte og Christoffersen 2010).

Johannesen, Tufte og Christoffersen (2010) bruker uttrykkene «harde og myke data» hvor harde data referere til tall og myke data som tekst i en forenklet forklaring. Det kan være uklare skiller mellom harde og myke data.

Formålet med det kvalitative intervjuet er å få tak i intervjupersonens egen beskrivelse av den situasjonen hun eller han er i (Dallan 2007 s. 130) I det kvalitative forskningsintervjuet søker man å forstå verden sett fra intervjupersonens side, hvor målet blir å avdekke personens erfaringer og opplevelser og få frem betydningen av dette (Kvale og Brinkmann 2015)

Jeg ønsket å bruke semistrukturerte dybdeintervju i min oppgave. Dette er en intervjuform hvor intervjuene foregår som en samtale. Det er utarbeidet en intervjuguide, men med mer åpen struktur slik at samtalen kan flyte uten å låses fast av (Kvale og Brinkmann 2015).

Jeg ville lage en intervjuguide som skulle avdekke fuglekikkernes motivasjon for å komme til Varanger. Samtidig var det en rekke spørsmål jeg ønsket å få svar på for å finne ut hvem de er. Mange av spørsmålene mine hadde passet i en spørreundersøkelse, men med en spørreundersøkelse alene hadde jeg ikke fått frem informantenes meninger om motivasjon og erfaringer.

Jeg samlet ikke personlige opplysninger om informantene, og hadde derfor bare denne ene sjansen til å samtale med dem. Derfor ble intervjuguiden omfattende med mange spørsmål, slik at jeg var sikker på å få nok informasjon ved denne ene anledningen. Intervjuguiden besto av i alt 34 spørsmål som var delt inn i emnene motivasjon, aktivitet, opphold, reisemåte, verneområdeforvaltning og demografi.

Intervjuguiden ble derfor en kombinasjon av spørreskjema og forskningsintervju. I spørreskjema- delen ble det innhentet opplysninger om hvor de kom fra, hvordan de kom seg hit, hvor lenge de var her, hvor de bodde under oppholdet osv.

Deretter blir hovedspørsmål-delen utformet som et dybdeintervju hvor det blir spurt om motivasjon, som kan beskrives som «pull- og push» faktorer, hvordan de opplever Varanger som destinasjon og omdømme.

3.3 Datainnsamling

Datainnsamlingen til oppgaven bestod av å dybdeintervjue turister som oppholdt seg i Varanger. Før dette kunne utføres, måtte de beste fuglelokalitetene bestemmes ut fra eksisterende dokumenter og litteratur. For å få størst mulig variasjon i datagrunnlaget, ønsket jeg å intervju turister på ulike steder som er typiske fugledestinasjoner i Varanger. De stedene som ble valgt var Ekkerøy som er kjent for lett tilgjengelig fuglefjell, Hornøya utenfor Vardø, Komagvær hvor det finnes en et tilbud om fugleløype og Varangerbotn som er kjent som stoppested for trekkfugler. De fleste intervjuene fant likevel sted på Ekkerøy av praktiske årsaker. Men det viste seg at mange av informantene hadde vært på alle disse kjente destinasjonene, slik at jeg ville truffet på mange av de samme fuglekikkerne om jeg hadde beveget meg mer rundt selv. Det styrker validiteten i oppgaven for å ha mest mulig variasjon. Valg av dager til å utføre intervju, og valg av informanter var helt tilfeldig. Jeg spurte om å få intervju de jeg møtte de dagene jeg var ute i felt.

Det ble benyttet intervjuguide og lydopptager under intervjuet. Jeg ville bruke lydopptager slik at jeg kunne konsentrere meg om informanten og være i stand til å stille tilleggsspørsmål, noe som ville vært vanskelig dersom alt som ble sagt skulle skrives ned. Jeg ville i tillegg notere stikkord på intervjuguiden. I ettertid er det bra med en kombinasjon, da det viste seg å bli dårlig kvalitet på flere av lydbåndopptakene på grunn av vind. Transkripsjonen av intervjuene ble foretatt ganske raskt etter intervjuene mens det enda satt i hukommelsen, i tillegg til lydopptak og notater.

Da alle intervjuene, unntatt ett, måtte foregå på engelsk, er det sannsynlig at noe mening kan ha blitt borte i oversettingen, og at det har blitt en annen og kanskje enklere språkdrakt enn utgangspunktet.

3.4 Informanter

Utvalget av informanter var tilfeldige valg, men valgt ut fra at de hadde fotoapparat eller kikkert når de ble påtruffet i felt. Dette var indikasjon på at de hadde fuglekikking som formål. Dette var nødvendig da det er mange turgåere både på Ekkerøy, i Komagdalen og ved kaaien som er utgangspunktet for å komme seg til Hornøya i Vardø. På Ekkerøy finnes det en sti som har fått status som «Perletur», og mange lokale turfolk samler på disse Perleturene som finnes i hele Finnmark. Derfor ferdes fuglekikkere og lokalbefolkning i samme område på Ekkerøy.

3.5 Gjennomføring av intervjuer

Jeg begynte med intervjuene i midten av juli, og de siste ble intervjuet i slutten av august. Dette var sent i forhold til fuglelivet og fuglefjellenes syklus. Fuglene kommer til fuglefjellene i mars-april, alt etter hvilken art, og i år var krykkja tilbake i fuglefjellene på Ekkerøy 11. mars. Intervjuene varte mellom 30 og 45 minutter, avhengig av hvor villige informantene var, og ble gjennomført på ulike tider på dagen.

Intervjuguiden startet med et inngangsspørsmål som skulle avgrense datainnsamlingen ytterligere. Spørsmålet var om informanten var i området på grunn av fugler. Dersom de svarte nei på dette, ble de ikke intervjuet, men svarte de ja på dette, ble intervjuet fullført. Det viste seg senere at to turister som kom fra fuglekikking, mente at de ikke var i Varanger på grunn av fugler. De var derimot på Hornøya på grunn av fugler, så jeg valgte å ta de med.

Jeg stoppet derfor bare de som hadde fotoapparat eller kikkert synlig. Ikke alle ville la seg intervju, noen var litt uvillig, og noen var veldig imøtekommende. Det at informantene måtte ta avbrekk i det de holdt på med, noen i starten av fuglekikkingen, gjorde at jeg ikke ønsket å oppholde de så lenge. Det ville blitt bedre intervjusituasjon om alle intervjuene kunne foregå på et tidspunkt hvor det ikke skulle foregå annen aktivitet. Noen ble foretatt når de var ferdig med dagens aktivitet, og et under grilling utenfor campingbilen til en familie. Det var merkbart forskjell på intervjuene hvor de som hadde avsluttet dagen var roligere og mer villig til å bruke tid på intervjuet.

3.6 Databearbeiding

Johannesen og Christoffersen (2010) beskriver analyse av meningsinnholdet i dybdeintervjuene som en fenomenologisk analysedesign. Det er innholdet i datamaterialet som skal fortolkes og man vil forstå den dypere mening med folks tanker og uttalelser. Analyse av meningsinnhold i dybdeintervjuer kan deles i fire steg: 1) helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnholdet 2) koder, kategorier og begreper 3) kondensering og 4) sammenfatning.

I den første fasen leser man gjennom hele datamaterialet, blir kjent med det og får et helhetsinntrykk. Deretter letes det etter- og identifiseres interessante og sentrale hovedtema. Denne sammenfatningen representerer den første forståelsen av materialet (Johannesen og Christoffersen 2010).

Den neste fasen er kodingen av materialet. Jeg benyttet koding i min oppgave, og søkte etter elementer som gikk igjen hos informantene og som var relevant for mine problemstillinger. Alle intervjuene ble først transkribert slik at de ble like i formen. Selve kodingen foregikk ved å bruke ulike fargekoder til de fire forskningsspørsmålene. En kode er et utsnitt av teksten, ofte i form av en setning eller et avsnitt og er et verktøy for finne og organisere viktig og meningsbærende informasjon er et ledd i fortolkningsprosessen (Johannesen og Christoffersen 2010). Resultatene fra kodingen ble brukt til å kategorisere materialet slik at materialet kunne sammenlignes og analyseres.

Den tredje fasen, kondensering, tar utgangspunkt i kodingen, og trekker ut de tekstelementene som er identifisert som relevante. Materialet blir da redusert, og kan bearbeides til tabeller og matriser. I denne fasen kan kodeord slås sammen og systematiseres ytterligere. I sammenfatningen som er den siste fasen, er hensikten å identifisere mønstre og sammenhenger i datamaterialet. Nå kan man også vurdere om resultatene samsvarer med det opprinnelige inntrykket av materialet (Johannesen og Christoffersen 2010)

3.7 Ethiske avveielser

De intervjuene som er gjennomført blant fuglekikkerne er utført uten å samle personlige data. Det er kun spurt om alder, yrke og bosted for å lage en demografisk oversikt.

Det er ikke lagret noen personlige data og intervjupersonene er derfor ikke gjenkjennbare.

I planleggingene av denne masteroppgaven vurderte jeg å ta med intervju av tilbydere innen reiseliv. Dersom dette skulle gjennomføres, ville det blitt andre etiske retningslinjer da disse informantene ville vært gjenkjennbare. I tillegg ville det blitt mye data og behandle på disse 4,5 månedene som er til disposisjon for denne masteroppgaven.

4.0 Resultater

4.1 Beskrivelse av respondentene

Av de 15 som ble intervjuet, var det 5 kvinner og 10 menn. Det var flere lærere, og biologer blant informantene. Det ble spurt om hvilket land de kom fra og om de hadde vært i Varanger tidligere.

Ved spørsmål om de hadde vært i Varanger tidligere, var det 7 personer som hadde vært i Varanger tidligere. En mann fra Finland hadde vært i Varanger 15 ganger og en mann fra Tyskland hadde vært 12 ganger tidligere.

Fig 2 Oversikt over informantene i oppgaven. Tabellen viser alder, kjønn, yrke og bosted, og forteller hvor de ble intervjuet og hvor mange ganger de har vært på Varangerhalvøya tidligere.

	Alder	Kjønn	Yrke	Bosted	Intervjusted	Antall besøk på Varangerhalvøya
R1	43	Mann	Lærer	Tyskland	Ekkerøy	12
R2	46	Mann	Advokat	Finland	Hornøya	3
R3	59	Mann	Lærer i landbruk	Finland	Ekkerøy	15
R4	35	Kvinne	Frisør	Norge/Afghanistan	Ekkerøy	1
R5	65	Kvinne	Prest	Sveits	Hornøya	1

R6	64	Mann	Pensjonist	Sveits	Hornøya	1
R7	45	Kvinne	Biologilærer	Israel	Ekkerøy	1
R8	49	Kvinne	Biolog/ dyrebutikkeier	Italia	Ekkerøy	1
R9	20	Mann	Student	Tyskland	Ekkerøy	1
R10	48	Mann	Lærer	Frankrike	Ekkerøy	5
R11	38	Kvinne	Journalist	Finnland	Ekkerøy	1
12	55	Mann	Lærer	Finnland	Ekkerøy	2
13	23	Kvinne	Sykepleier	Finnland	Ekkerøy	1
14	40	Mann	Konsulent	Finnland	Varangerbotn	3
15	32	Mann	Geolog	Finnland	Varangerbotn	3

4.2 Hva trekker fuglekikkerne til Varanger?

Det ble stilt flere spørsmål om fuglekikkernes motivasjon til å reise til Varanger for å se på fugler. Hva er de viktigste grunnene til at de reiser til Varanger? Hvor fant de nødvendig informasjon, og har de andre aktiviteter enn fuglekikking under oppholdet?

Av de 15 som ble spurt, var 8 her for første gang. Av de som var her for første gang svarte en at han hadde sett et program om fugler i Varanger på TV, og bestemte seg for å dra hit på grunn av det. Han var også interessert i historie, og besøkte museum i Varanger.

Flere respondenter fortalte at de hadde tilknytning til fugleklubber i hjemlandet, og hadde fått vite om Varanger i fuglemiljøet hjemme. Noen fortalte at «alle» visste om Varanger.

R7: Naturen (Wildlife) generelt, og fuglene spesielt (.....). Fikk vite om Varanger og det spesielle fuglelivet her for 30 år siden, og endelig fikk jeg reist hit. Jeg er biolog og har alltid vært spesielt interessert. Så i mitt miljø kjenner man til Varanger som et område man bør se (....). Det er det eneste stedet som er greit å reise til som har tundra, arktisk klima og ingen trær.

R12: «Alle» vet om Varanger, og jeg hadde lenge ønsket å dra hit. Nå er det 2. gang (...) Krykkjene i Ekkerøy fuglefjell og de spesielle artene stellerand og praktærfugl er det som gjør Varanger så interessant for «alle».

To av respondentene hadde vært i Varanger mange ganger, henholdsvis 12 og 15 ganger.

R3: Leste en reportasje om Varanger i et finsk magasin. Leste også fortellinger herfra. Men det er 15 år siden jeg var her første gang. Magisk å komme hit å se det store antallet av fugler, spesielt krykkjer. Finner nye arter hver gang- er jo veldig mange her (...) Vært en gang her i mars, og sett praktærfugl. Sett stellerand nå på denne turen i juli (...)Er interessert i fugler i Norden, og de vi ser på den sørlige halvkule er jo fugler som hekker her oppe om sommeren.

To av respondentene hadde ikke planlagt å komme til Varanger. Den ene var en student som var sammen med foreldrene som skulle til Nordkapp. De kjørte nordover i egen bil. Men når de kom over en bok som viste Varanger som en spesiell fugledestinasjon, endret de planene og dro til Varanger i stedet for Nordkapp. Studenten var veldig interessert i fugler, mens foreldrene ikke var det. Men de visste ikke om Varanger, og at det var et kjent fugleområde før de kom til Norge.

Den andre respondenten som ikke hadde planlagt å dra til Varanger, var en journalist som var på jobb i Sør-Varanger. Hun var fugleinteressert, men visste ikke om Varanger før hun kom til Bugøynes på sørsiden av Varangerfjorden. Hun ble intervjuet på Ekkerøy.

R11: Jeg var i Bugøynes på kvensamling. Der fikk jeg vite om at det var mye kvener her også. Videre fikk jeg vite at det var mye fugler her. Så jeg visste det ikke før jeg kom hit.

Flere av respondentene fortalte at de bare ville slappe av i naturomgivelser. Men essensen er naturopplevelsene, friheten og nærheten til naturen. Når de forteller om sine opplevelser, virker det ganske følelsesladet og det er det med innlevelse.

R10 Jeg er her for 5. gang. Det er den beste plassen å feriere. Tar med familien og campingbilen og kjører fra Frankrike. (...) Før så jeg bare på fugler, men nå er jeg også interessert i hvaler. Ser mange i fjorden her. Det er stor avkobling å være her.

4.3 Hva er viktig for at oppholdet i Varanger skal bli vellykket?

De fleste respondentene fortalte at det var naturopplevelsene uten masseturisme som var det viktigste for at oppholdet skulle bli vellykket. Flere opplevde at de følte stor frihet ved å ferdes her, enten de visste det fra før eller oppdaget det på denne turen. Noen få mente at funn av nye arter var viktig, mens de som hadde vært her flere ganger tidligere, ikke var like opptatt av nye funn.

R1: Alltid bra. Gjerne nye arter, men det er ikke så viktig. Det beste er at jeg så snøugle. Har sluttet å skrive ned arter, gjorde det mye før. Men tar bilder. Ja, men også andre dyr (...) Er nok å bare være her. Har vært her 15 ganger (...) Bor i telt for å komme nært på naturen. Telter langt unna folk.

Informantene hadde lite ideer om noe som kunne gjort oppholdet mindre vellykket. Flere av informantene svarte under andre spørsmål at de håpet det ikke ville bli mer kommersiell turisme i Varanger. Kun en nevnte dårlig vær, mens flere var overrasket over at det var så varmt og fint vær (det var veldig varmt i Finnmark i juli).

R2: Så fjelljo akkurat nå, eller om det var storjo, vanskelig å se. Men lundefugl er mest interessant (...) Reiser til steder. F.eks. var jeg i Hamningberg. Første gang jeg var her var antall fuglearter det viktigste. Nå ser jeg ikke så mange nye, men det er antall fugler totalt som fascinerer (...) Jeg kan stå lenge å se på fuglefjellet på Ekkerøy. (...) Været skifter så fort. Selv om man bare er her i tre dager, må man ha med klær for alle årstider (hehe)

R10: Må ikke bli endringer her, eller mer kommersielt og mer turister.

Informantene ble spurt om de savnet organiserte turer til Varanger, og om de ville benyttet seg av det om det fantes. I intervjusituasjonen var det noen av informantene som behøvde

forklaring på hva som mentes med organisert tur, mens andre, som hadde erfaring fra slike turer, visste betydningen av spørsmålet uten nærmere forklaring. Her ble det forklart at det mentes ulike former for pakketurer hvor guide, kost og losji inngikk i en pakke. Samtlige var negativ til organiserte turer. På spørsmål om de kunne tenke seg å leie guide for fuglesafari, var responsen litt annerledes. Kun en sa klart nei, 4 sa ja, og resten svarte ja, men på betingelser. Det hadde ulike betingelser, men det gikk stort sett på at en guide måtte kunne tilføre de kunnskaper om fugl, noe flere stilte seg litt tvilende til.

R12: Kanskje guide, men da måtte de kunne mye om fugler!! (...) liker ikke pakketurer.

4.4 Hva er bra og hva er mindre bra med Varanger som fuglekikkerdestinasjon?

De fleste fortalte at de satte stor pris på frihetsfølelsen under oppholdet i Varanger. Men antallet fugler og fuglearter, samt hvor lett tilgjengelig fuglene er, er hva de fleste sier er bra.

R8: Var ikke lett å forvente seg så mye fugler. Sett mange havørn- var fantastisk

Noen ytret samtidig bekymring for at friheten gjorde faunakriminalitet enkelt.

R12: Her er veldig få folk (turister), selv om det sikkert ser mange ut for dere som bor her (...) Og man kan gå fritt og det er ingen som bryr seg. Kanskje det skulle vært en form for vakter der det er fare for faunakriminalitet eller uro for fuglene. Det er det i mange andre land.

Flere sa at de ikke snakket med, eller snakket lite med lokalbefolkningen. De ble ikke kontaktet eller snakket til i særlig grad. En forklarte det med at menneskene i Finnmark kanskje var sky.

På spørsmål om hva som var mindre bra, svarte flere at de var misfornøyd med at (de andre) folk tok seg til rette med parkering, camping og ferdsel.

R1: Før satte jeg opp teltet her rett under fuglefjellet, men nå er det så mye folk her. Bare se hvordan de kommer med campingbilene sine, og tar seg til rette (peker på at de har hengt opp klær til tørk på sauegjerdet)

R3: Her er det fritt frem og man kan stoppe hvor som helst. Jeg pleier å kjøre på plasser som ikke syns fra veien. Finlenderne camper over alt (...) Og på parkeringsplassene og i grustak her borte (...)

Av de 15 respondentene var 2 misfornøyd med tilbud innen mat og drikke. De resterende hadde ikke noe spesielt ønske om flere tilbud.

R7: Det var ikke som forventet; det var mye større, varmere og veiene var bedre enn jeg trodde (...) Ikke så lett å finne informasjon, bør vite hva man leter etter (...) Trengs flere kafeer.

R10: Det er få fuglekikkere i Norge i forhold til andre land. Det er noen finlendere og tyskere bare. Nesten ingen norske (...) Det er lett å komme seg rundt og lett å parkere. Men dyrt. Hvordan har dere råd til det selv?

R12: Lite tilbud til turister og få steder med mat- men det er bare bra. Eksotisk. Men dere burde begrense kjøringen utenfor veien, og med campingbiler. Men det er et dilemma, for da blir det ikke så naturlig lengre.

5.0 Diskusjon

Det er ulike faktorer som trekker (pull) fugleturistene til Varangerhalvøya, De fleste oppgir at den viktigste årsaken til å besøke Varangerhalvøya er sjeldne fugler, arktiske fugler, stort antall arter og stort antall fugler (store kolonier). Alle som er intervjuet, er interessert i fuglekiking i utgangspunktet, og det er ikke spurt om hvorfor de er fuglekikkere. Men det opplyses også at de er interessert i naturopplevelser generelt.

Det er også billig. Ikke å kjøpe mat og bensin, men det koster ikke noe å være i nasjonalparken og i verne-områdene og jeg tror ikke dere skjønner selv hvor spesiell dette området er. Ble forferd når jeg så sauegjerdet som er satt opp. Det ødelegger idyllen!

En annen pull-faktor som kom frem under intervjuene er at det er fritt i Norge. Flere forklarte det med at de hadde vært på steder i andre land hvor man trengte spesielle tillatelser for å besøke, at det krevdes guide eller at man måtte slutte seg til organiserte lag.

Noe annet som gikk igjen i intervjuene, er at «alle» vet om Varangerhalvøya som fuglekikkerdestinasjon. Noen fortalte at det har vært en drøm i mange år, og endelig hadde de hatt mulighet til å reise. Noen fortalte at de hadde blitt kjent med Varangerhalvøya som fugledestinasjon gjennom sine fuglemiljø og fugleklubber hjemme.

De fleste informantene trakk frem at naturopplevelse var veldig viktig for reisen. Det var også flere som fortalte at de satte seg i bilen og kjørte nordover med Finnmark som mål, men uten stress eller tidsplan. Det å «rømme fra» hverdagen er en indre motivasjon (push- faktorer). Indre motivasjon (push-faktorer) kan også være ønske om å besøke et sted uten masseturisme hvis man ønsker ro og avkobling. En av informantene skulle besøke venner. Dette var hans primære ønske, mens det å samtidig kunne se et kjent fugleområde ble det sekundære.

Kamfjord (2011) beskriver turistenes reisemønster og opphold med 1) bedriftsopphold, 2) Ligge- stille- opphold, 3) baseopphold og 4) rundreise. Av disse fire kategoriene er det baseopphold som er mest brukt av fugleturistene i Varanger, gjerne i kombinasjon med rundreise. De som er intervjuet har samtlige forklart at de kjører i egen bil, eller leiebil, og at de forflytter seg rundt i området. Gjerne med en fast base, men de kan også forflytte seg mellom steder, eller skifte base etter noen dager.

Jeg vil tro at det vil være noe ulikheter i hvilke fuglekikkere som kommer tidligere på våren og de som kommer senere. Jeg spurte mine informanter om hvorfor de valgte å komme på det tidspunktet som var slutten av juli og langt ute i fuglesesongen. De flest svarte at det var nå de hadde anledning/ferie, men noen ville prøve å komme tidligere ved en annen anledning, og

noen som hadde vært i Varanger før, hadde vært her på andre tidspunkt. Det er sannsynlig at jeg hadde fått andre svar, og kanskje møtt enda ivrigere fuglekikkere om jeg hadde intervjuet fugleturistene i mars-juni som regnes som høysesong for fuglekikking.

Tidligere undersøkelser som er utført av Varanger nasjonalparkstyre i 2014 viste at 1/5 del var utlendinger, og at 14 % av de som besøkte nasjonalparken var fuglekikkere. Denne kartleggingen ble utført inne i nasjonalparken, mens mine intervjuer ble foretatt på fuglekikkerdestinasjoner. Resultatene fra intervjuene i denne oppgaven viser at det er i hovedsak utenlandske fuglekikkere. Ingen av informantene var norske, og noen svarer at de ikke møter så mange av lokalbefolkningen, og iallfall ikke som fuglekikkere.

Fuglekikkerne i Varanger passer i kategorien «Utforskeren» til Sharpley (2008). Alle informantene er uavhengige turister, «som unngår steder med masseturisme, og setter sammen reisen sin selv». «Denne turisten kan gjerne sove på sovesal, men han/hun må vite at billetten hjem er trygg». De informantene som hadde vært på Varangerhaløya kan nærme seg kategorien «drifters». Noen uttalte at de ikke like at andre turister tok seg til rette. De klaget på flere episoder av parkering av biler og plassering av campingbiler, at andre gikk utenfor merkede løyper og mulige faunakriminaliteter. En klaget på at det var satt opp sauegjerde siden han var der sist, og satte på en måte sine behov over den lokale befolkningen.

I studier fra Canada og USA ble fugleturister delt inn i fire kategorier: den uformelle, nybegynneren, mellomsjiktet og den avanserte. Denne inndelingen ble utarbeidet etter kriterier som bruk av spesialutstyr, frekvensen av turer for å se på dyr, deltagelse på organiserte dyretakseringer og egne studier hvor det ble tatt notater (James & Scott 2008). Jeg tror jeg traff på alle disse typene på Varangerhalvøya, men med vekt på den avanserte. Men denne kategorien var nok i overvekt allerede i utvelgelsen av informanter, da kriteriet for valg var at de var utstyrt med kikkert.

Et begrep som er brukt av Kamfjord (2011) er «reiselivets paradoks». Dette innebærer at pengeverdien av opplevelser ikke harmonerer med verdien av hva turistene legger igjen fordi opplevelsen ikke koster penger. Dersom turistene kommer til et sted på grunn av spesiell natur eller naturopplevelser, vil det paradoksale være at opplevelsestilbudet er basert på fellesgoder,

mens pengestrømmen fra de besøkende ikke går til de godene som benyttes (Kamfjord 2011 s. 48).

Dette paradokset ifølge Kamfjord (2011) synes tydelig i Varanger. Turistene benytter veier og stier, skilt, parkeringer og søppelbøtter, uten å betale noe for det. Det er vanlig å anta at turistene legger igjen penger i nærområdet, men i Finnmark generelt, og i Varanger spesielt kan det se ut som mange er mer eller mindre selvforsynte med mat som de har med i bilen, og fri overnatting i campingbil eller telt på skogsveier, grustak og parkeringsplasser.

Bærekraftig reiseliv har vært tema for turismen i de siste to tiårene. Naturbasert og bærekraftig reiseliv kan ha positiv innvirkning på natur og miljø ved at turistene påvirkes til å respektere dyr og miljø, ved å oppmuntre turistene til økonomiske og ikke- økonomiske bidrag til miljøsaker, og å bruke inntekter fra reiseliv til vern av villmarksområder (Ballantyne, Packer & Sutherland 2010).

Det viste seg at alle informantene var imot organiserte turer. De var likevel åpne for å kunne benytte en guide, men under forutsetning av at det var en guide med gode fuglekunnskaper, og at de måtte være gode i engelsk. Jeg fikk inntrykk av at informantene var veldig opptatt av å styre tiden og aktivitetene sine selv, og ville ikke risikere å kaste bort tid. Det brukte likevel mye tid til å slappe av (egen observasjon), men det kan være et av formålene med reisen som passer med ønske om «å nyte naturen». Som en informant uttalte «jeg kan stå å se på fuglene i fuglefjellet lenge...» De kunne vurdere guide, og bruke noe av tiden sin på det, dersom det var et tilbud av god kvalitet.

I følge Ballantyne, Packer & Sutherland (2010) har det pedagogiske aspektet av bærekraftig reiseliv innvirkning på turistenes tilfredshet. Dersom turistene ser sjeldne dyr og fugler, nye arter, eller kan komme nært dyr i dens naturlige miljø og kunne lære mer om naturen vil dette øke turistenes tilfredshet. I Varanger svarte fugleturistene at de kunne vurdere en guide om denne var kunnskapsrik, men kanskje de også ville vurdere organiserte tilbud dersom de ble presentert eller markedsført som lærerike og positive for miljøet.

6.0 Konklusjon

Fugleturistene som kommer til Varanger regner seg selv som «driftere» eller «pionerer». De ønsker ikke å bli forbundet med masseturisme, og er negativ til organisert reiseliv eller pakketurer. De har likevel foretatt slike organiserte reiser når det har vært påkrevet, for eksempel der det ikke er lov å foreta vilt- eller fuglekikking på egenhånd.

Deres opphold i Varanger kan oppsummeres med ønske om frihet fra organisert tilbud og frihet fra sitt vanlige liv kombinert med den frihetsfølelsen som det åpne landskapet i Varanger.

Å delta på viltturisme kan ha positiv innflytelse på mennesker i form av å få økt respekt for natur og miljø, tilegne seg kunnskaper om miljøspørsmål og bærekraftig turisme.

Informantene i Finnmark er i utgangspunktet negativ til organisert fugleturisme, men ved å legge til rette for et pedagogisk og miljøforsvarlig tilbud hvor turistene selv får bidra til bærekraft kan være en løsning som kan bli godt mottatt.

Det er en sårbar natur i Varanger, og fugleturismen kan være truende for enkelte fuglearter. En av strategiene i besøksforvaltningen til Varangerhalvøya nasjonalpark er å eksponere verneområder som tåler full effekt, mot å skjerme mer sårbare områder, samt å samarbeide med aktører innen fugle- og viltturisme. Kanskje det er nødvendig å stramme grepet, selv om fugleturistene selv ønsker å ha det fritt i Finnmark.

7.0 Videre forskning

I denne oppgaven ble 15 fuglekikkere intervjuet i perioden medio juli til medio august. Det kan være interessant å foreta intervju med fuglekikkerne som kommer tidligere i «høysesongen», gjerne mars-april. Det kan avdekke andre motiver.

Det kan også være interessant å intervjuere tilbydere innen reiseliv generelt, og fugleturisme spesielt. De har mye erfaringer og kunnskaper som kan være interessant å sette opp mot intervju av brukerne. I tillegg kan intervju av forvaltningen av verneområdene være interessant. Hva er planene for verneområdene? Finnes det kartlegginger av slitasje, eller er det planer om å foreta slike.

8.0 Referanser

Amundsen, Tormod. (2015). *Birding Varanger*. Biotope AS

Artsdatabanken. (2015). Norsk rødliste for arter

Tilgjengelig fra:

<https://www.artsdatabanken.no/Rodliste> (sett 11.12.2018)

Artsdatabanken. (2014). Metode. Hvilke arter er vurdert?

Tilgjengelig fra:

<https://www.artsdatabanken.no/Rodliste/Metode> (sett 11.12.2018)

Barret Rob og Tone Kristin Reiertsen (red.) (2012) *Seabirds- sentinels of our seas*. Tromsø University Museum. Lundblad Media as, Tromsø.

Borges de Lima, Ismar & Ronda J. Green. (2017). *Wildlife Tourism, Environmental Learning and Ethical Encounters*. Springer Nature, Switzerland

Bulbeck, Chilla. (2005). *Facing the wild: Ecotourism, Conservation and Animal Encounters*. Taylor and Francis, England

Bustnes Jan Ove og Geir Systad (2012). *Sea ducks wintering in North Norway – where do they come from? s. 58 – 65. Seabirds – Sentinels of our seas. Our Natural and Cultural Heritage*. Tromsø University museum

Cong Li, Bihu Wu, Alastair M. Morrison, Hua Shu, Mu Wang (2013) *Analysis of wildlife tourism experiences with endangered species: An exploratory study of encounters with giant pandas in Chengdu, China*. Tourist Management

Curtin Susanna. (2008). 'Wildlife tourism: Tourist Expectations, Experiences and Management Implications'.

Frantzen Bjørn og Morten Günther (2016) *Birding across border – where to watch birds in Varanger and Murmansk Region*. Nibio, Ås

Fylkesmannen i Finnmark. (2014) *Besøksforvaltning i Varangerhalvøya nasjonalparker*.

Google translate (2018) Oversetter fra norsk til engelsk og engelsk til norsk.

Tilgjengelig fra:

<https://translate.google.com/>

Günther Morten og Bjørn Frantzen *Checklist Birds of the Varanger Penninsula*, Bioforsk Fokus Vol 10 nr 4 (2015)

Günther Morten *Nordiske navn på Norges fugler*. Bioforsk Fokus Vol 6 nr 5 (2011)

Ismar Borges de Lima & Ronda J. Green *Wildlife Tourism, Environmental Learning and Ethical Encounters Ecological and Conservation Aspects*

James S Cole & David Scott. (2008) *Segmenting participation in wildlife watching: A comparison of casual wildlife watchers and serious birders*. Human Dimensions of Wildlife 4:4 s. 44-61.

Jensen, Øystein og Kåre Skallerud (red.) (2015) *Innovativ og opplevelsesbasert verdiskapning i reiselivsnæringen*. Cappelen Damm Akademiske

Johannesen Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen (2010) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlagas, Oslo

Kamfjord Georg (2011) *Det helhetlige reiselivsproduktet, innføring*, Fagspesialisten as, Oslo

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2015) *Det kvalitative forskningsintervjuet* 3. utgave. Gyldendal akademiske forlag.

Lovdata (1983). *Forskrift om fredning for Ekkerøya naturreservat, Vadsø kommune, Finnmark*.

Tilgjengelig fra:

<https://lovdata.no/dokument/MV/forskrift/1983-01-28-122> (lest 16.12.2018)

Miljødirektoratet. (2013) *Varangerhalvøya nasjonalpark brosjyre*

Tilgjengelig fra:

<https://www.miljorektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Brosjyrer/Varangerhalvoya-nasjonalpark/>

Sharples, Richard. (2008). *Tourism, Tourists and Society*. Elm publications

Stensland, S., Fossgard, K Hansen, B. B., Fredman, P., Morken, I-B., Thyrrerstrup, G. & Haukeland, J.V. (2018) *Naturbaserte reiselivsbedrifter i Norge. Statusoversikt, resultater og metode fra en nasjonal spørreundersøkelse*. MINA fagrapport 52. Ås: NMBU

Vadsø museum – Ruija kvenmuseum. *Ekkerøy – Varangerfjordens perle*. Foler. Ukjent årstall

Varangerhalvøya nasjonalparkstyre. *Komagdalen fuglesti*, folder. Ukjent årstall

Varangerhalvøya nasjonalparkstyre. (2018). Varangerhalvøya

Tilgjengelig fra:

<http://www.nasjonalparkstyre.no/Varangerhalvoya/Verneomrader/> (lest 12.12.2018)

Visitnorway (2017). Safari. Fugletitting.

Tilgjengelig fra:

<http://www.visitnorway.no/aktiviteter-og-attraksjoner/utendørsaktiviteter/safari/> (lest 15.12.2018)

Weaver David og Laura Lawton (2010) *Tourism management*. Berkely LT Book 10/12

VEDLEGG 1

INTERVJUGUIDE

MOTIVASJON

- 1) Er du i området på grunn av fuglene?
- 2) Hvor fikk du vite om fuglekikking i Varanger?
- 3) Hva er motivasjonen for å se på fuglelivet i Varanger?
- 4) Hva er viktigst for at turen skal være vellykket?
- 5) Når startet du planleggingen av reisen?
- 6) Hvor lett/vanskelig var det å finne nødvendig informasjon om Varanger som fugledestinasjon?

AKTIVITET

- 7) Er fuglekikking hovedaktivitet på denne turen?
- 8) Har du andre aktiviteter på turen?

OPPHOLD

- 9) Er dette første reisen til Varanger?
- 10) Hvor lenge oppholder du deg her?
- 11) Hvem reiser du sammen med?
- 12) Hvor bor du under oppholdet?
- 13) Er du bare i Varanger, eller forflytter du deg på denne turen?

TYPE REISE; ORGANISERT / UORGANISERT

- 14) Hvilken type reise er dette? Organisert eller i egen regi?
- 15) Dersom du er på tur i egen regi, ville du reist på organisert tur om det fantes slikt tilbud?
- 16) Ville du brukt guide om det fantes?
- 17) Har du vært på andre reiser med fuglekikking som tema?
- 18) Hvor ofte reiser du på turer med fuglekikking som hovedinnhold?
- 19) Reiser du på organiserte fuglekikker-turer? Eller i egen regi?
- 20) Reiser du på organiserte turer med andre tema?
- 21) Hvordan reiste du hit?
- 22) Vil du komme til å reise hit flere ganger?
- 23) Hvordan er det å reise på fuglekikking i Norge kontra andre land?
- 24) Hvordan er det å reise/ være turist i Varanger?
- 25) Hvordan har oppholdet vært i forhold til forventningene?
- 26) Har du forslag til forbedringer?
- 27) Hva synes du om tilbudet til turistene/gjestene her i Varanger?
- 28) Er det noen tilbud du eller andre i familien savner i Varanger?

VERNEOMRÅDE FORVALTNING

- 29) Hva vet du om forvaltning av verneområdene i området?
- 30) Hvordan var det å finne informasjon om verneområdene? Fant du de på forhånd, eller etter at du kom hit?
- 31) Hva synes du om verneområdeforvaltningen?

ANNET

32) Hvordan opplever du at lokalbefolkningen tar imot fuglekikkere?

33) Hvor mye penger bruker du cirka på fuglekikking i året?

34) Hvilke fuglearter har du sett på denne turen? Hva er det mest interessante funnet?

KATEGORISERING

1) Kjønn

2) Alder

3) Nasjonalitet

4) Yrke

5) Utdanning

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway